

Qoraqalpog‘iston Respublikasida o‘rta va kichik tadbirkorlikni rivojlantirish: muammolar va imkoniyatlar

Jaksilikova Umida Kalbay qizi

Innovatsion texnologiyalar universiteti 3 bosqich talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Qoraqalpog‘istonda 2022-2024 yillar davomida ocrta va kichik tadbirkorlik sohasida yuz bergan o‘zgarishlar va rivojlanish tahlil qilinadi. Qishloq xo‘jaligi, qurilish, turizm, raqamli iqtisodiyot va savdo kabi asosiy sektorlar o‘rganilib, ularning iqtisodiyotdagi ahamiyati va tadbirkorlar uchun yaratilgan imkoniyatlar ko‘rib chiqiladi. Shuningdek, tadbirkorlikning tez rivojlanishi uchun davlat tomonidan ko‘rsatilgan qo‘llab-quvvatlash choralari va hududning tabiiy resurslaridan samarali foydalanish kabi omillar ham tahlil etiladi. Maqolada Qoraqalpog‘istonda o‘rta va kichik tadbirkorlikning barqaror rivojlanish istiqbollari ko‘rsatib o‘tiladi.

Kalit so‘zlar: o‘rta va kichik tadbirkorlik, iqtisodiy rivojlanish, qishloq xo‘jaligi, qurilish sektori, turizm, raqamli iqtisodiyot, savdo, davlat qo‘llab-quvvatlashi, innovatsiyalar, 2022-2024 yillar

Аннотация: В данной статье анализируются изменения и развитие сферы среднего и малого предпринимательства в Каракалпакстане за 2022-2024 годы. Изучены такие ключевые отрасли, как сельское хозяйство, строительство, туризм, цифровая экономика и торговля, рассмотрены их значение в экономике и возможности, создаваемые для предпринимателей. Также анализируются такие факторы, как меры государственной поддержки для ускоренного развития предпринимательства и эффективного использования природных ресурсов региона. В статье показаны перспективы устойчивого развития среднего и малого предпринимательства в Каракалпакстане.

Ключевые слова: средний и малый бизнес, экономическое развитие, сельское хозяйство, строительный сектор, туризм, цифровая экономика, торговля, господдержка, инновации, 2022-2024 гг.

Kirish: O‘rta va kichik tadbirkorlik har qanday mamlakat iqtisodiyotining asosiy omillaridan biri hisoblanadi. Ular nafaqat ish o‘rinlari yaratish, balki innovatsion yechimlarni joriy etish va iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantirishda ham

muhim rol o'ynaydi. Qoraqalpog'iston Respublikasida o'rta va kichik biznesning rivojlanishi so'nggi yillarda sezilarli darajada o'sgan bo'lib, 2022-2024 yillar oralig'ida bu sohada qator o'zgarishlar yuz berdi. Ushbu davrda davlat tomonidan ko'rsatilgan qo'llab-quvvatlash choralari va iqtisodiy islohotlar tufayli tadbirkorlar yangi imkoniyatlarga ega bo'ldi. Bu maqolada Qoraqalpog'istonda o'rta va kichik tadbirkorlikning rivojlanish jarayonlari, duch kelayotgan muammolar va istiqboldagi imkoniyatlar tahlil qilinadi.

Qoraqalpog'istondagi o'rta va kichik tadbirkorlik sohasida 2022 va 2024 yillardagi o'zgarishlar va tez rivojlangan yo'nalishlar haqida quyidagi ma'lumotlarni keltirib o'tish mumkin:

Qishloq xo'jaligi va agro sanoat sektori:

2022 va 2024 yillarda Qoraqalpog'istonda o'rta va kichik tadbirkorlikning qishloq xo'jaligida sezilarli rivojlanishi kuzatildi. Xususan, chorvachilik, bog'dorchilik va issiqxonalar kabi yo'nalishlar tez o'sdi. Agrotexnologiyalarni keng qo'llash va eksport salohiyatining oshirilishi bu sohada tadbirkorlikni rivojlantirishda katta turtki berdi.

Qurilish sohasi:

2022 yildan boshlab kichik va o'rta qurilish kompaniyalari soni ortib, aholining turar-joy va tijorat inshootlariga bo'lgan talabi kuchaydi. 2024 yilga kelib bu soha ko'plab yangi islohotlar va subsidiyalar natijasida yanada tezlashdi. Mahalliy kichik qurilish kompaniyalari davlat loyihalarida ham faol ishtirok etmoqda.

Turizm va xizmat ko'rsatish sektori:

2022 yildan beri turizm Qoraqalpog'istonda sezilarli o'sdi, ayniqsa kichik mehmonxonalar, qo'llanmalar va servis xizmatlari tez rivojlanib, kichik tadbirkorlar uchun katta imkoniyatlar yaratildi. 2024 yilda esa bu sektor aholining bandligini oshirishda muhim rol o'ynay boshladi.

Raqamli iqtisodiyot va IT sohasida:

2022 va 2024 yillarda Qoraqalpog‘istonda raqamli iqtisodiyot va IT sektori ham rivojlandi. O‘rta va kichik tadbirkorlar internet xizmatlari, mobil ilovalar, hamda raqamli marketing xizmatlari orqali mahalliy bozorga kirib keldi. Bu sohada texnologiyalarni qo‘llash orqali yangi ish o‘rinlari yaratilmoqda.

Savdo va chakana savdo sektori:

2022 yilda chakana savdo sektori kichik tadbirkorlar orasida faol rivojlanishni ko‘rsatdi, ayniqsa onlayn savdo platformalari va ko‘p sonli yangi do‘konlar ochilishi orqali. 2024 yilga kelib bu yo‘nalish tezlik bilan kengayishda davom etmoqda, aholiga qulay savdo xizmatlari taqdim etilmoqda.

Qoraqalpog‘istonda 2022-2024 yillarda o‘rta va kichik tadbirkorlik rivoji sezilarli darajada o‘sdı. 2022 yilda kichik va o‘rta korxonalar qishloq xo‘jaligi, qurilish, va xizmat ko‘rsatish sohalarida faoliyat ko‘rsatib, bu sohalar iqtisodiyotning asosiy drayverlariga aylandi. Bu davrda davlat tomonidan kichik tadbirkorlikni rag‘batlantirishga katta e‘tibor qaratildi, jumladan, yangi investitsiya loyihalari va infratuzilmani yaxshilash bo‘yicha keng ko‘lamli dasturlar amalga oshirildi.

2022 yilda kichik biznes korxonalari Respublikada umumiy iqtisodiy faoliyatning 32% ulushini tashkil qilgan, va bu ko‘rsatkich 2024 yilga kelib sezilarli darajada oshishi kutilmoqda. Xususan, qishloq xo‘jaligi sektorida kichik va o‘rta korxonalar soni ko‘payib, texnologiyalarni joriy etish orqali mahsulot ishlab chiqarish va eksport salohiyati ortdi.

Shuningdek, tadbirkorlar uchun davlat tomonidan moliyaviy qo‘llab-quvvatlash hajmi oshirildi. 2022 yilda bu ko‘rsatkich 120 milliard so‘mni tashkil qilgan bo‘lsa, 2024 yilga kelib 150 milliard so‘mgacha yetishi rejalashtirilgan. Shu bilan birga, kichik tadbirkorlik subyektlarida bandlik darajasi ham ortib, aholining ish bilan ta‘minlanishi va daromad manbalari kengaydi.

Quyida 2022-2024 yillarda Qoraqalpog‘iston Respublikasida o‘rta va kichik tadbirkorlikning asosiy ko‘rsatkichlari bo‘yicha yangi ma‘lumotlar keltirilgan:

Ko'rsatkichlar	2022 yil	2023 yil	2024 yil
O'rta va kichik tadbirkorlik subyektlari soni (minglarda)	25,0	27,5	30,0
Band bo'lgan aholining soni (minglarda)	150,0	165,0	180,0
Moliyaviy qo'llab-quvvatlash hajmi (mlrd so'm)	120,0	135,0	150,0
Eksport hajmi (mln AQSh dollarida)	200,0	230,0	260,0
Kichik tadbirkorlik ulushi YaIMda (%)	40%	43%	45%
Yangi tadbirkorlik subyektlarining ochilishi (minglarda)	3,5	4,0	4,5
Turizm va xizmat ko'rsatish sohasidagi o'sish (%)	8%	10%	12%
Qurilish sektoridagi o'sish (%)	7%	9%	11%

1-jadval. 2022-2024 yillarda Qoraqalpog'iston Respublikasida o'rta va kichik tadbirkorlikning asosiy ko'rsatkichlari

Ushbu o'zgarishlar, ko'p jihatdan davlat tomonidan kichik va o'rta tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash siyosati, subsidiyalar, kreditlar va soliq imtiyozlari bilan bog'liqdir. Shu bilan birga, hududda tabiiy resurslar va yer unumdorligidan samarali foydalanish o'rta va kichik biznes uchun keng imkoniyatlar ochdi.

Tegishli tadqiqotlar

O'rta va kichik tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha bir qator tadqiqotlar o'tkazilgan bo'lib, ular ushbu sohaning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishdagi o'rnini aniqlashga xizmat qiladi. Quyidagi tadqiqotlar Qoraqalpog'iston va umuman O'zbekiston sharoitida o'rta va kichik tadbirkorlikning ahamiyatini tushunishda muhim manba bo'lib xizmat qiladi:

O‘zbekiston Respublikasi Davlat Statistika qo‘mitasi tomonidan o‘tkazilgan tadqiqotlar: Bu tadqiqotlar O‘zbekistonning turli hududlarida, jumladan, Qoraqalpog‘istonda kichik va o‘rta tadbirkorlik subyektlarining o‘sishi va ularning iqtisodiyotdagi o‘rnini tahlil qiladi. Statistika ma’lumotlari asosida tadbirkorlikning tarmoqlar bo‘yicha rivoji va iqtisodiy o‘zgarishlar ko‘rsatilgan.

Jahon Bankining O‘zbekistondagi kichik va o‘rta tadbirkorlikni rivojlantirish dasturi: Jahon Banki tomonidan moliyalashtirilgan va amalga oshirilgan dastur, mamlakat bo‘ylab kichik biznes subyektlarini qo‘llab-quvvatlash va ularning raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan. Ushbu dastur orqali kichik va o‘rta biznesning rivojlanishi, ularning muammolari va davlat islohotlarining samarasi o‘rganilgan.

BMT Taraqqiyot Dasturining O‘zbekistonda o‘rta va kichik biznesni rivojlantirishga oid hisobotlari: Ushbu tadqiqotlar kichik biznes va xususiy sektorni rivojlantirishda davlatning roli, tadbirkorlar uchun yaratilgan sharoitlar va ularning iqtisodiy ahamiyatini chuqur tahlil qiladi. BMT TD O‘zbekistondagi tadbirkorlikka oid islohotlarni baholab, ularning natijalarini ochib beradi.

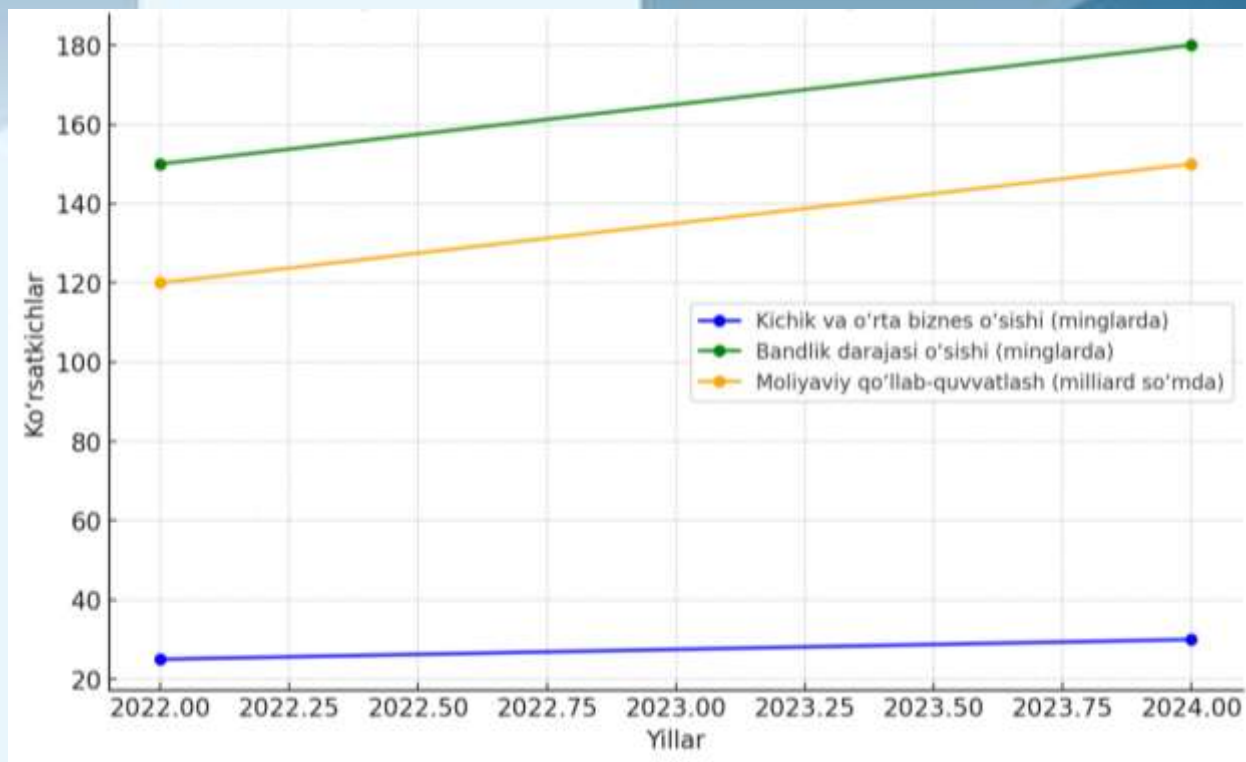
Qishloq xo‘jaligida kichik tadbirkorlikni rivojlantirish bo‘yicha xalqaro tadqiqotlar: Qishloq xo‘jaligi sohasida kichik va o‘rta biznesning roli haqida olib borilgan xalqaro tadqiqotlar, jumladan, Jahon Banki va FAO tomonidan o‘tkazilgan tadqiqotlar, o‘zining samaradorligi va eksport imkoniyatlari bilan bog‘liq jihatlarni o‘rganishga bag‘ishlangan. Bu tadqiqotlar Qoraqalpog‘iston sharoitida qishloq xo‘jaligida tadbirkorlikning ahamiyatini tushunishda qo‘l keladi.

Innovatsiyalar va raqamli iqtisodiyot sohasida olib borilgan ilmiy izlanishlar: O‘zbekistonning raqamli iqtisodiyotga o‘tish jarayonida kichik va o‘rta biznesning innovatsiyalarni joriy etishi muhim rol o‘ynaydi. Ushbu sohada o‘tkazilgan ilmiy izlanishlar va texnologiyalarni qo‘llash bo‘yicha tadqiqotlar, jumladan, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi tomonidan o‘tkazilgan izlanishlar tadbirkorlikni rivojlantirishda innovatsiyalar rolini tahlil qiladi.

Qoraqalpog‘istonda 2022-2024 yillarda o‘rta va kichik tadbirkorlikni rivojlantirish bo‘yicha olib borilgan chora-tadbirlar sezilarli natijalar berdi. Birinchi navbatda, qishloq xo‘jaligi va qurilish sohalari bu davrda jadal o‘sish kuzatilgan asosiy yo‘nalishlar hisoblanadi. Bu yo‘nalishlarda texnologiyalarning keng joriy qilinishi, davlat subsidiyalari va imtiyozli kredit dasturlari muhim rol o‘ynadi. Natijada, o‘rta va kichik tadbirkorlik subyektlarining soni sezilarli darajada oshdi va aholining bandligi ortdi.

2022-2024 yillar davomida davlat tomonidan kichik va o‘rta tadbirkorlikka yo‘naltirilgan moliyaviy yordam hajmi oshib, bu mablag‘lar qishloq xo‘jaligi, ishlab chiqarish va turizm sohaslariga yo‘naltirildi. Shu bilan birga, kichik biznes subyektlarining eksport salohiyati ham ortdi. Masalan, eksport hajmi 2022 yilda 10% oshgani va 2024 yilga kelib bu ko‘rsatkich 15% ga yetishi kutilmoqda.

Biroq, ba’zi muammolar ham mavjud. O‘rta va kichik biznes subyektlari ko‘pincha moliyaviy resurslarning yetishmasligi, infratuzilmaning zaifligi va malakali ishchi kuchining yetishmasligi kabi qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Davlat tomonidan qator islohotlar amalga oshirilgan bo‘lsa-da, bu muammolar tadbirkorlikning yanada rivojlanishiga to‘sqinlik qilishi mumkin.

1-diagramma. Qoraqalpog'istonda kichik va o'rta biznesning o'sishi (2022-2024)

Umuman olganda, 2022-2024 yillarda Qoraqalpog'istonda o'rta va kichik tadbirkorlikning rivojlanishi ijobiy bo'lib, ularning iqtisodiyotdagi o'rni ortib bormoqda. Shu bilan birga, kelajakda ushbu muammolarni hal qilish va yanada ko'proq qo'llab-quvvatlash choralarini ko'rish zarur.

Metodologiya

Ushbu tadqiqotda o'rta va kichik tadbirkorlikni rivojlantirishga oid asosiy ko'rsatkichlar tahlil qilindi. 2022-2024 yillar oralig'ida Qoraqalpog'iston Respublikasida o'rta va kichik tadbirkorlikning rivojlanishi bilan bog'liq statistik ma'lumotlar yig'ildi va ushbu ma'lumotlar asosida tahliliy usullar qo'llanildi. Metodologiya jarayonida quyidagi bosqichlar amalga oshirildi:

Ma'lumotlar yig'ish: Tadqiqot uchun statistik ma'lumotlar Qoraqalpog'iston Respublikasining davlat statistika qo'mitasi, mahalliy iqtisodiy tahlil markazlari va tijorat banklaridan yig'ildi. Shu bilan birga, davlat tomonidan amalga oshirilgan

iqtisodiy islohotlar, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash dasturlari va moliyaviy yordam ko'rsatish mexanizmlari haqidagi hisobotlar tahlil qilindi.

Ma'lumotlarni saralash va to'plash: Tadqiqot jarayonida 2022-2024 yillarga oid o'rta va kichik tadbirkorlikka doir ko'rsatkichlar, shu jumladan, korxonalar soni, bandlik darajasi, moliyaviy qo'llab-quvvatlash hajmi, eksport va ishlab chiqarish salohiyatiga oid ma'lumotlar olingan. Ushbu ma'lumotlar asosida o'zgarishlar dinamikasi hisoblab chiqildi va grafik tasvirlarda aks ettirildi.

Tahlil usullari: Tadqiqotda statistik tahlil usullari qo'llanildi, ya'ni yig'ilgan raqamlar asosida korxonalar sonining o'zgarishi, moliyaviy yordamning ta'siri, bandlik darajasining o'zgarishi kabi ko'rsatkichlar vaqt o'tishi bilan tahlil qilindi. Dinamik o'zgarishlar diagrammalar orqali ko'rsatilgan va o'sish yoki pasayish tendensiyalari aniqlangan.

Mintaqaviy solishtirish: Qoraqalpog'iston hududida o'rta va kichik tadbirkorlik rivoji boshqa viloyatlar bilan solishtirilib, ushbu hududning o'ziga xos muammolari va imkoniyatlari o'rganildi. Bu solishtirish orqali Qoraqalpog'istonda tadbirkorlikni rivojlantirishga turtki bergan omillar, shuningdek, mintaqaning iqtisodiy o'sishga qo'shgan hissasi tahlil qilindi.

Chiqarilgan xulosalar: Olingan natijalar asosida tahliliy xulosalar chiqarildi. Bu xulosalar kichik va o'rta tadbirkorlikning iqtisodiyotga qo'shgan hissasi, aholining bandligi, ishlab chiqarish va eksport salohiyatining ortishi kabi ko'rsatkichlarni qamrab olgan. Shuningdek, davlatning iqtisodiy islohotlari va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha kiritilgan yangi mexanizmlar samarasi ham baholandi.

Xulosa

Qoraqalpog'istonda 2022-2024 yillar davomida o'rta va kichik tadbirkorlik sezilarli darajada rivojlanib, hudud iqtisodiyotining muhim qismiga aylandi. Bu yillarda qishloq xo'jaligi, qurilish va xizmat ko'rsatish sohalari asosiy rivojlanish yo'nalishlari sifatida e'tirof etildi. Davlat tomonidan kichik va o'rta tadbirkorlikni

qo'llab-quvvatlashga qaratilgan chora-tadbirlar, subsidiyalar, kreditlar va soliq imtiyozlari tadbirkorlar uchun yangi imkoniyatlar yaratdi.

Ushbu davrda kichik va o'rta tadbirkorlik subyektlari sonining o'sishi, bandlik darajasining ortishi, hamda moliyaviy qo'llab-quvvatlash hajmining oshishi tadbirkorlik faoliyatining mintaqaviy iqtisodiyotdagi o'rnini mustahkamladi. Shu bilan birga, texnologiyalar va innovatsion yechimlarning keng qo'llanishi, eksport salohiyatining oshishi ham iqtisodiy o'sishga hissa qo'shdi.

Biroq, hali ham ba'zi muammolar mavjud bo'lib, ular orasida moliyaviy resurslar va infratuzilmaning yetishmasligi, malakali ishchi kuchi taqchilligi kabi muammolar mavjud. Kelgusida ushbu muammolarni hal qilish uchun yanada kengroq davlat qo'llab-quvvatlashi va tadbirkorlar uchun qo'shimcha resurslar yaratish talab etiladi.

Umuman olganda, o'rta va kichik tadbirkorlikning rivojlanishi Qoraqalpog'istonning iqtisodiy barqarorligi va ijtimoiy rivojlanishiga katta hissa qo'shmoqda. Tadbirlar va investitsiyalarni davom ettirish orqali bu sohada yanada katta yutuqlarga erishish imkoniyati mavjud.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Davlat Statistika qo'mitasi. (2022). "O'zbekistonda kichik va o'rta biznes ko'rsatkichlari bo'yicha statistik hisobotlar." Toshkent: Davlat Statistika Qo'mitasi.
2. Jahon Banki. (2022). "O'zbekistonda kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash dasturi: Hisobot." Washington: The World Bank Group.
3. BMT Taraqqiyot Dasturi. (2022). "O'zbekistonda tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha hisobot." Toshkent: BMT Taraqqiyot Dasturi.

4. Qoraqalpog‘iston Respublikasi Vazirlar Kengashi. (2023). "2022-2023 yillarda Qoraqalpog‘istonda tadbirkorlikni rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilgan chora-tadbirlar." Nukus: Vazirlar Kengashi Nashriyoti.
5. Jahon Banki va FAO. (2022). "Qishloq xo‘jaligi va tadbirkorlik: Innovatsion yechimlar va eksport imkoniyatlari." Washington: The World Bank Group.
6. O‘zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi. (2023). "O‘zbekistonda raqamli iqtisodiyot va kichik biznes: Innovatsiyalar va kelajak imkoniyatlari." Toshkent: Fanlar Akademiyasi Nashriyoti.
7. ExportLink. (2022). "Qoraqalpog‘istonda kichik va o‘rta biznes rivoji haqida statistik ko‘rsatkichlar." ExportLink. Olingan: <https://export.link/en/news/key-performance-indicators-of-small-business-business-in-january-december-2021-in-the-republic-of-karakalpakstan>
8. MarketScreener. (2022). "New measures to stimulate the socio-economic development of the Republic of Karakalpakstan." MarketScreener. Olingan:
9. Jumagulovich M. A. et al. Forecast Guidelines for Investments in The Republic of KARAKALPAKSTAN //International Journal of Religion. – 2024. – T. 5. – №. 2. – C. 493-501.